

EGYHÁZTÖRTÉNETI SZEMINÁRIUM

KÁROLYI GÁSPÁR ÉS A VIZSOLYI

□□□□□ BIBLIA □□□□□

EGYHÁZTÖRTÉNETI SZEMINÁRIUMI DOLGOZAT

KÁROLYI GÁSPÁR ÉS A VIZSOLYI BIBLIA
/ Emlékezés és hála a facsimile kiadás
kapcsán /

Budapest, 1981. május

Készítette:
Szeverényi János
II. évf.

ÉDES APÁMNAK

BEVEZETÉS

Mottó: "Krisztus evangéliuma,
Istennek hatalma minden hívőnek
idvességére." /Róm 1,16./

A magyar protestáns egyház által, 1890-ben felállított Károlyi-émlékszobor talpazatán olvashatjuk ezt az igét. Amit megértett Pál apostol, a pogányok misszionáriusa, Luther Márton a reformáció nagy alakja, azt megértette Károlyi Gáspár is a gönci prédikátor, hogy Krisztus evangéliuma minden hívőnek szól, és nemcsak az úgynevezett kiválasztottaknak. Hozzáférhetővé kell tenni az evangéliumot úgy, hogy mindenki saját nyelvén hallhassa és olvashassa azt. Németh László írja: "Károlyi volt a szándék, aki magyarul akarta hallani és hallatni Istent, s mert nagyon akarta, hallatta is." ^{1.}

Károlyi Gáspárról és a Vizsolyi Bibliáról lehetetlen a teljesség igényével írni. Semmilyen tanulmány, értelmezés, dolgozat nem képes felmérni és érzékeltetni jelentőségét és hatását, amit közel 400 év alatt tett a magyar keresztyénekre, tudósokra, művészekre, az egész nyelvünkre és kulturánkra. Mégis ezt a témát azért választottam dolgozatomhoz, mert valamilyen formában /habár gyarló módon is/, én is ki szeretném fejezni hálámát és tiszteletemet. Ezzel a dolgozattal is Istenre szeretnék mutatni és szeretetéről és gondoskodásáról bizonyosságot tenni.

Először hat éves koromban került a kezembe a Vizsolyi Biblia egy revízfált kiadása. Keresztszüleimtől kaptam. Ezt az igét irták bele: "Ha valaki szomjuhozik, jöjjön énhozzam, és igyék." Akkor sokat gondolkoztam ezen a mondaton. Tetszett is, de valójában nem értettem. Később értettem meg, hogy a szomjuságnál alig van nagyobb kin és szenvedés.

Isten áldása ez a könyv. Hatalmas dolog, hogy év-

századokon át volt miből meríteni, inni a szomjazó magyar lelkeknek. Hiszen kézbekaphatták az örök ígét, a szomjat oltó drága vizet. Szépen ír erről Gárdonyi Géza, az Iras a Bibliába című versében:

"Ez a könyv a könyvek könyve
Szegény ember drágagyöngye.
Égi harmat lankadtaknak,
Világosság földi vaknak.
Bölcsességnek arany utja:
Boldog, aki rátalál!
Szomjas lelkek forráskútja,
Hol pohárral Krisztus áll."

Igen, ez a magyarázata az ugynevezett "sikernek", mert a "pohárral" maga Krisztus áll: "Valaki pedig abból a vizből iszik, amelyet én adok néki, soha örökké meg nem szomjuhozik." /Jn 4,14./ - mondja Jézus a samáriai asszonynak. Ezért jutott el ez a könyv és juthat el ma is bármelyik emberhez kortól, nemtől, egyéniségtől, tudásszinttől, társadalmi helyzettől, erkölcsi állapottól függetlenül. Ezért é l ő , u j é s á t f o g h a t a t l a n m a i s .

KÁROLYI GÁSPÁR ÉLETRAJZA

Mottó: "Az igaznak emlékezete áldott." /Péld 10,7./

Károlyi Gáspár
szobra Göncön

Károlyi Gáspár 1529-1530 körül született Nagykárolyban, Szatmár vármegyében. Károlyi családi neve Radics /vagy Radicsith/ volt. Korának szokása szerint szülővárosáról, Nagykárolyról nevezte magát Károlynak. Fennmaradt lelkészi quartanyugtáin gyűrűs pecsét látható, stilizált rózsaszálat

tartó emberi balkarral és a pajzs felett C.R.K. /Caspar Radics Károlyi/ betűkkel, ami nemes voltára vall.

Gyermek- és fiatalkoráról szinte semmit nem tudunk. Valószínű, hogy Nagykárolyban, vagy a környékén járt alapfokú iskolába. Az első írásos adatot a brassói iskola anyakönyve őrizte meg: 1549-ben iratkozott be ide Gasparus Károly néven. Itt tanult meg görögül is. Dobó Domokos, az erdélyi helyettes vajda alumnusként jutott el a wittenbergi egyetemre. Dob Péter szerint Strasbourgban, sőt Svájcban is tanult. 1562-ben, a kor színvonalán képzett teologusként ismét Magyarországon találjuk. Tudott latinul, görögül, héberül és alaposak voltak bibliakritikai ismeretei. A következő évben az Abauj vármegyei bortermelő mezővárosban, Göncön lett prédikátor. Egy ideig a beteg elődjével, Bencédi Székely Istvánnal együtt szolgált.

A gönci r.k. templom és plébánia. Károlyi itt volt lelkész és itt fordította a Bibliát, és valószínű, hogy itt is van eltemetve.

A templomot az ellenreformáció idején visszavették.

Károlyi élete végéig gönci pap maradt, mindössze egyszer távozott el két évre, Tállyára, valószínű, hogy Gönc birtokjogi bonyodalmái miatt. A református egyház, az 1560-as évek elején alakította ki Északkelet-Magyarországon a maga

szervezetét: esperességeket szerveztek. Károlyi, a kassavölgyi esperesség seniora lett 1564 körül. Prédikátori működésének elejére esik első és egyetlen önálló munkájának megjelenése, Török Mihály debreceni könyvnyomtató műhelyében: Két könyv, minden országoknak és királyoknak jó és gonosz szerencséjeknek okairul, melyből megérthetni mi az oka az Magyarországnak is romlásának és fejedelmek szerencsétlenségének; és micsoda jelenségekből esmerhetjük meg, hogy az Istennek ítélleti közel vagyon. Ebben a művében megtérésre, hitre, erkölcsös, tiszta életre intette az országot, népét és a nép urait.

Károlyi az 1570-es években restauráltatta a templomot és új harangot öntetett.

Családi életéről is van néhány adat. Háromszor nősült és több gyereke volt. Az első házasságáról nem tudunk semmit. Az 1586-os pestisjárványnak esett áldozatul második felesége és négy gyermeke közül három. Ebben az időben szerveződött meg a Biblia fordítóinak a munkaközössége. Az emberfeletti munkát mindössze három év alatt végezte el és még megláthatta az első teljes magyarnyelvű Bibliát. Nemsokára, 1591. decemberében halt meg. Valószínű Göncön van eltemetve. Emlékkövére ezt a mondatot írták latinul:

"E nagy férfit adá Károly, nevelé Witeberga,
papszáket, s temetőt Gönc fala nyujta neki."

A VIZSOLYI BIBLIA

A magyar nemzet életének egyik legsiralmasabb korszakában, a mohácsi vész utáni nemzeti pusztulás idején kezdett terjedni hazánkban a reformáció. A magyarországi reformáció szintén alapvető céljának tartotta a bibliafordítást, de 1590-ig csak részletfordítások jelentek meg. Ennek oka valószínű, a bonyolult politikai és vallási helyzet. Három részre szakadt az ország, feudális anarchia és háborús pusztítások mindenütt. Négy nagyobb felekezetre szakadt a lakosság. Evangélikus maradt a német és a szlovák nyelvű lakosság többsége, nekik nem volt szükségük magyar nyelvű Bibliára. A katolikusoknak sem kellett, hiszen ők nem helyeselték a Biblia nép kezébe adását, csak később a kész Vizsolyi Biblia kényszerítette a jezsuita Káldi Györgyöt, hogy 1625-ben lefordítsa a Vulgatát. Az erdélyi és a hódoltságbeli antitrinitáriusok a más felekezetekkel való harccal és hitelveik kialakításával voltak elfoglalva. Így a református egyházra maradt a Biblia lefordítása és kiadása. A magyar Biblia kiadásának gondolata 1585 körül fogalmazódott meg, s 5 év alatt meg is valósult. "Kétségkívül hosszú ideig kellett a Bibliát többoldalu és irányu tanulmányok útján nyelvileg és tartalmilag tanulmányoznia, mielőtt annak fordításába belefogott. A fordításra indította annak a szomorú és vádló ténynek a tudata, hogy "holott minden nemzetségnek nyelvén vagyon az Istennek könyve, az magyar nemzetség arról ennyi ideig gondot nem viselt. Meggondolván azért - ugymond - az Anya szent Egyháznak az mi nemzetiségünk között ez dologban való fogyatkozását és jövőendő épülését, másfelől a mi tisztünket... meg nem szüntem addig, mig nem véghezvittem az Bibliának egészen való megfordítását." /Elöljáró beszéd/ ^{2.} Beszámol azokról a fordítások-

Károlyi ebben a kis szobában fordította a Bibliát. A berendezés nem eredeti.

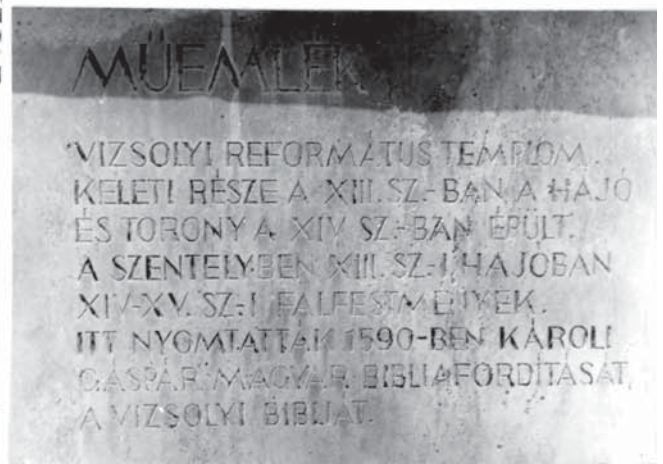
ról, amelyekre az eredeti héber és görög szöveg mellett támaszkodott. Tanulmányozta a Vulgatát, melyet élesen meg is kritizált. "Mi azért - írja - ahhoz nem kötöttük magunkat, hanem jámbor tudós embereket és azoknak fordításait s az hetven magyarozónak görög nyelvre fordítását /LXX/, Vatabbust, Münsterust, Pagninust, Tremelliust, - ki természet szerint zsidó volt kérdeztük meg." Figyelembe vette azokat is "kik ezelőtt valami részt fordítottak magyar nyelvre az Bibliában." Így megemlíti Heltai Gaspárt és Méliusz Pétert. Károlyinak legalább három munkatársa lehetett, de lehet, hogy több is. Általában ötről szoktak beszélni: Huszti Imre, gönci másodlelkész, Thuri Mátyás abaujszántói lelkész, Ceglédi János vizsolyi lelkész, Károlyi Miklós, az öccse és Pellei János gönci iskolaigazgató, aki a wittenbergi egyetemen teológiát tanult. A munkához 1586-ban fogtak hozzá, Rákóczi Zsigmond, az egré főkapitány és Ecsedi Báthori István országbíró támogatásával. Talán pénzgyűjtési akciót is indítottak. Károlyi előszavában a pártfogókról szerénységükre hivatkozva hallgat.

A nyomtatást Marbkovit /latinositott néven Farinola/ Bálint lengyel származású könyvnyomtató végezte, akit ezért telepítettek Vizsolyba, a Rákóczi kuriába nyomdájával együtt. A nyomtatás körül segédkezett a 15 éves Szenci Molnár Albert is, aki ebben az időben volt Göncön gimnazista.

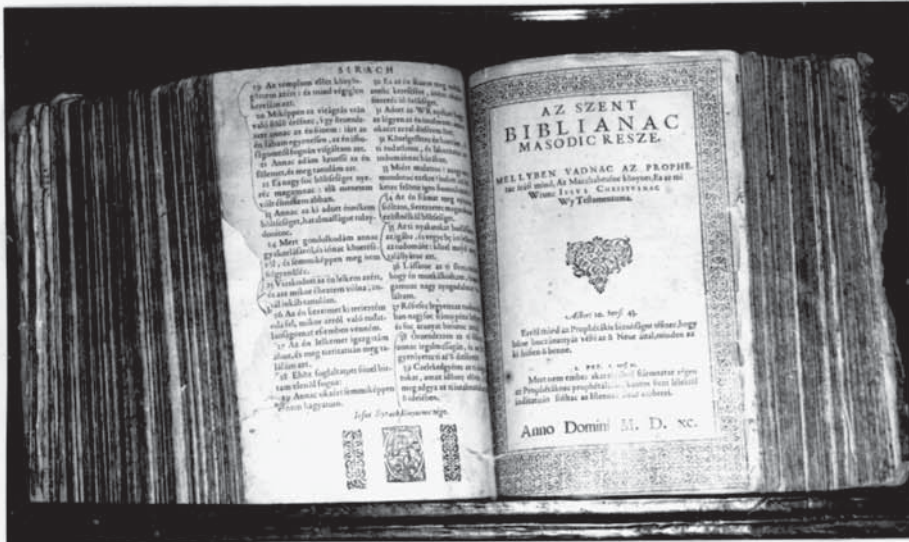
A gönci református templomon látható emléktábla

Ő vitte a korrekturákat a vizsolyi műhelybe. A Bibliához papírt Lengyelországból hozattak. A Vizsolyi Biblia első kiadása 7-800 példányban jelent meg.

A vizsolyi református templom

A nyomtatás körülbelül másfél évig tarott, és 1590. augusztus 10-én a fáradt Károlyi megláthatta ez első összefűzött példányokat. Az első teljes magyar Bibliát, amely az apokrifusokat is magában foglalja, a magyar-erdélyországi főuraknak és nemeseknek, egyházaknak és prédikátoroknak ajánlotta Károlyi.

A vizsolyi templomban látható eredeti kiadás

A címe ez: "Szent Biblia azaz: Istennek ó-és ujtestamentomának próféták és apostolok által megíratott szent könyvei. Magyar nyelvre fordítottatott egészben és ujjonnan az Istennek Magyarorszáგában való anyaszentegyházának épülésére. Visólban nyomtattatott Mantsekovit Bálint által. MDXC. Boldogasszony havának 10-ik napján"

Az előszóban ezt írja: "...Szabad mindennek az Isten házába ajándékot vinni. Egyebek vigyenek aranyat, ezüstöt, drágaköveket. Én azt viszem az mit vihetek, tudni illik Magyar nyelven az egész Bibliát, melyet elitől fogva sokan igyekeztek offerálni, de véghöz nem vihették..."

SZENT

BIBLIA

AZ AZ:

ISTENNECÔES WY
TESTAMENTVMANAC

PROPHE'TA'C ES APOSTOLOC

által meg iratott sient könyuei.

MAGYAR NYELWRE FORDITTA

tott egélsilen és wijonnan, Az Istennec Magyar

országban való Anya sient Egyházá-
nac epülésére.

LVC: XVI. vaf: 29.

¶ *Vagyon Mofesec és Prophétáioc, halgassác azokat, &c.*

VISOLBAN

NYOMTATTATOTT MANTSKOVIT BALINT ALTAL.

M D X C. Bódog asszony hauanac 10. napian.

MOSESNEC ELSŐ KÖNYVE
MELLYET KÖZÖNSEGES NEWEI
MAGYAROL, TEREMTESRŐL VALÓ KÖNYW.
NEC NEVEZNEC.

*Ez Első Könyben Moses meg írta ez Világnac és ez Világon az Anya
sant Egyházac Kezdetit, Neuedését, Tudományát, és Isteni szolgálattját.
Neuezet szerint pedig írta Adamnac, Noenac, Abrahamnac, Israhácnac, Iá-
cobnac, és Iósephnac historiáit, Mellyben bé foglal két ezer, három
száz, hatvan nyóltz esztendőt.*

E L S Ő R E S Z.

¶ Meg írta Moses ez első Caputban historia szerint, ez egész Világnac teremtését, az az:
Hogy nem volt ez Világ öröktől fogva, sem pedig nem történet szerint lett, hanem bizonyos
időben minden benne való látható és láthatatlan állatokkal egybe, Istentől teremtetet:
Az ő hatalmas beféde által har napon, Nem valami állatból pedig hanem semmiből, Hogy
az Teremtésnek czelekedete, lenne az Istennek öröke való Voltanac, hatalmas
mátságanac, és böltséfégnac tüköre.

K I
E Z D E T B E N ^a te-
remté I S T E N az
Mennyet ^b és az
Földet.

2 Az Föld pedig vala ékesség-
nélkül való és pusita. Es setétség
vala az mélségnek sijnén, és az
WRNACLELKE táplállya va-
la az vizeket.

3 Ackor monda az Isten: Lé-
gyen világosság, és lön világosság.

4 Es látá Isten hogy jó volna a
világosság, és el választá az vilá-
gosságot az setétségtől.

5 Es neuezé az Világosságot
Napnac, és a Setétséget Ettzaká-
nac, és lön az estue és az reggel
első nap.

6 Az ^d után monda az Isten: Lé-
gyen ki teriesitetett Erősség ^e az

víz között, melly el választá az ^{iunc}
vizeket az vizektől. ^{lo t}

7 Es berze az Isten ki teriesitetett ^{Egi}
Erősséget, melly el választaná az ^{az E}
ki teriesitetett Erősség alatt való ^{tomt}
vizeket, az ki teriesitetett Erősség ^{f. E}
felött való f vizektől, és vgy lön. ^{legel}

8 Es az ki teriesitetett Erősséget ^{lyek}
neuezé Eegnac, és lön az estue és ^{viz v}
az reggel másod nap.

9 ^{g. III} Az után monda az Isten: ^{Föld,}
Gyüllyenec egybe az Eeg alatt va- ^{Füuec}
ló vizec egy helyre, hogy teted-
gyéc meg az sáraz, és vgy lön.

10 Az sárazt pedig neuezé Is-
ten Földnec: Az vizeknek sokasá-
gát Tengernek, és látá Isten hogy
ez jó volna.

11 Monda añac felötte az Isten:
Hozzon az Föld gyenge füueket,

A mag

a: AZ AZ,
Első nap.
ELSŐ NAP.

b: AZ MEN-
nyen. Földet,
erősség. vi-
gosságon mind
együtt ért,
adni illie,
azt a miből
Mennyet Föld-
et minden-
erősségüel
egybe teréte.

c: Erti az
sant LEL-
KETnem
az szejlet.

d: II. NAP.
e: Erti az se-

KIADÁSOK

Az 1940-ben kiadott Károlyi-émlékkönyvben szerepel Erdős Károly egyetemi tanárnak egy munkája a kiadásokról: "Bár a 17. század vége óta találunk feljegyzéseket és összeállításokat a magyar bibliafordítókról s ezzel kapcsolatosan a Károlyi Gáspár fordításának különböző kiadásairól, mindamellet ma sem tudja senki megmondani, hogy hányszor is jelent meg a Károlyi-féle Biblia teljes egészében, még kevésbé azt, hogy az ujszövetségi részt hányszor nyomtatták ki." 4.,

Természetesen ő sem tudott teljes munkát végezni, hiszen ez valóban lehetetlen. Megpróbált minden forrást felkutatni. Kimutatásokat kért a Bibliatársulatoktól, végignézte az ország nagy könyvtárait, sőt még antikváriumokat is átböngészett. Így jött létre az a névsor, amelybe törzkönyveztette a Károlyi fordítás egyes kiadásait. A kimutatásban szerepel, hogy mikor és hol történt a nyomás, ki volt a nyomdász, a kiadó és a sajtóálla rendező, továbbá szerepel a kiadvány lapszáma, példányszáma és a tulajdonosa. A törzkönyvszerint Károlyi fordítása 293 teljes és részbeni kiadást ért meg. /Ma már több mint 300 van./ A kiadók között a legkülönbözőbb személyek és kiadók szerepelnek. Így többek között: I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna, II. Rákóczi György és Bethlen Istvan, Bethlen Kata, a kiadók között a Belgyumi Akadémián tanuló magyarok, Brit és Külföldi Bibliatársulat, Amerikai Bibliatársulat, Londoni Vallásos Traktatus Társulat stb...

Megemlíti még a vakok részére készített kiadásokat: "Ezt a nemes munkát Dr. Matolcsy Miklósné kezdeményezte, szervezte és vezette Farnoson. Jelenleg ezt a missziót a "Vakok világossága" nevű társaság végzi Budapesten. Tudomásom szerint megjelent Mózes első könyve 1925-ben két kötetben, 1928-ban Mózes második könyve két kötetben és a Zsoltárok könyve, és 1929-ben a Lukács evangyéliuma." 5. Természetesen ez csak az akkori adat, valószínű, hogy a háború után is készültek ilyen kiadványok.

VIZSOLY, 1981.

Közel 400 évvel az első kiadás után, végre elkészült a Vizsolyi Biblia hasonmás kiadása. "Az Európa tervében 1957-ben szerepelt először a Biblia kiadása. Akkor még új fordítását tervezték. Husz évvel később érlelődött meg a hasonmás kiadás gondolata." ^{6.} És 1981-re el is készült.

"E könyv a Károlyi-biblia - 1590-ben Vizsolyban, Mantskovit Balint műhelyében nyomtatott - első kiadásának hasonmása. Ujra megjelentette 1981-ben az Európa Kiadó Magyar Helikon osztálya. A kiadásért Domokos János, az Európa Kiadó igazgatója felel. A Magyar Helikon vezetője Szántó Tibor. A kötet szerkesztője Katona Tamás, műszaki szerkesztője Murányi Zsuzsa. A kötéstabliát - budapesti Egyetemi Könyvtár egyik Vizsolyi Biblia példányának eredeti kötése nyomán - és a doboz tipográfiáját Szántó Tibor végezte."

"A reprodukció a Kossuth Nyomda munkája. A nyomás és a kötés a Kner Nyomda Dürer üzemében készült /felelős Háromszéki Pál vezérigazgató, 81.93122/ Békéscsabán, 319,67/A/5/ iv terjedelemben, a fűzfői Papírgyárának a hasonmás kiadáshoz gyártott fementes papírján, 28 000 példányban, Gold-kid kötésben." ^{7.}

Az új kiadást 1981. április 15-én mutatták be Vizsolyban. Az ünnepséget az Európa Kiadó, az Irodalomtörténeti Társaság és a TIT rendezte. A megnyitót Tolnai Gábor akadémikus tartotta. Szabó András irodalomtörténész az ünnepi előadásban a Károlyi-biblia művelődéstörténeti jelentőségéről beszélt. Az ünnepségnek ez a része a helyi kulturházban folyt. Ezután a vizsolyi református templomban Domokos János, a Kiadó igazgatója, a kiadás első példányát átadta Juhász Dezsőnek, a mai vizsolyi lelkésznek. Az átadás után Kürti László református püspök beszélt a kiadás jelentőségéről. Az ünnepség Göncön folytatódott, Károlyi hajdani szolgálatának helyén. Szobrának megkoszorúzása után, Károlyi Gáspár mai utódja, Madarassy Kálmán emlékezett elődjére: "Poraiban is legyen áldott Károlyi Gáspár, aki...arra a kü-

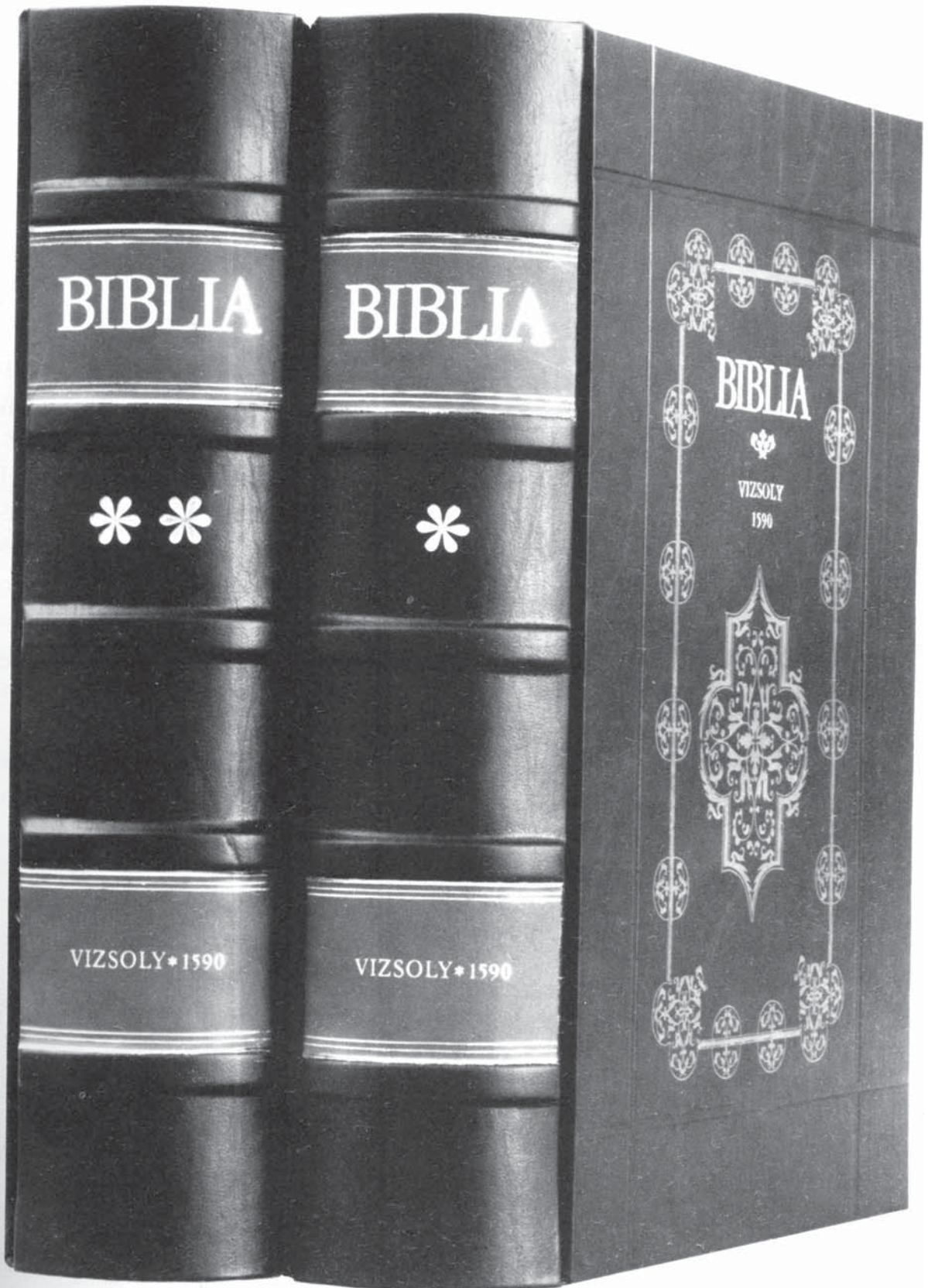
lönös belső és felső hangra figyelt, ami ezt mondta: a nép kezébe adni a teljes szentírást..." 8.,

Mivel az ellenreformáció visszavette a gönci ref. templomot, 1802-ben újat építettek a gönci hívek.

Károlyi Gáspár szobra a templomkertben, az 1981. ápr. 15-i koszoruzás után.

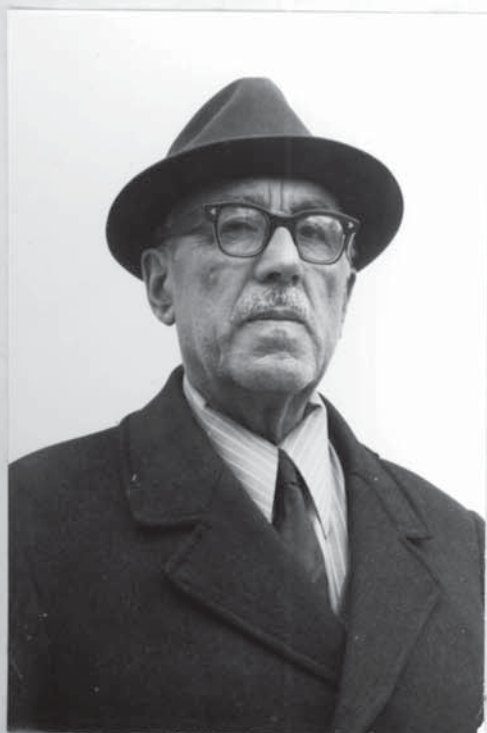
A hasonmás kiadáshoz írott tanulmányában Szabó András így ajánlja a Bibliát az olvasónak: "Csaknem négy évszázadon keresztül élő része volt nemzeti kulturánknak, de csak most teljesült a régi óhaj, a munka hasonmás kiadása: nyelvünknek, iradalmunknak és nyomdászatunknak e 16. századi remeke újra eredeti szépségében áll előttünk. Nem túlzás, ha kimondjuk: azt, hogy a magyarság, a magyar nyelv minden viszontagság és ellenkező jóslat ellenére megmaradt, többek között a Vizsolyi Biblia ismert és névtelen alkotójának, világrasegítőinek köszönhetjük. A mű újra kiadása egyúttal tisztelgés az ő emlékük előtt." 9.,

KÉT VIZSOLYI RIPORT 1981. május 9.

Három héttel az ünnepség után én is elutaztam Vizsolyba és Göncre. Dobogó szívvel léptem arra a földre, ahol valamikor Isten olyan csodálatosan munkálkodott. Rab Zsuzsát idézem: "Ugy képzelem négyszáz év közeléből, a gönci táj biblikus szőlőtökei között szentföldi pálmák hajladoztak, amerre nézett kettéfutott a Vörös-tenger, poros szamark vittek szegény embereket, csipkebokor és biborpalást lángolt, Jahvénak pedig magyar bajusza volt, és Jézus a legszebb magyar nyelven hívta magához a megfáradtakat." 10.,

Ottlétemkor beszélgettem Juhász Dezsővel a vizsolyi lelkésztorral és egy református asszonnyal. Az alábbiakban ezt a két beszélgetést közlöm.

Juhász Dezső 73. éves
vizesolyi református pap

- Mióta van Vizsolyon?

1966. óta. Előtte az egyik szomszéd községben Hernád-
cécén voltam.

- Milyen volt a kezdet Vizsolyon?

Nehéz körülmények között kellett kezdenem. Az elődöm
kénytelen volt elköltözni. Vállaltam Hernádcécé mellett a
vizesolyi állást is. Mult év óta csak vizesolyi lelkész vagyok,

betegségem miatt. Itt az idegenforgalmat bonyolítom le. A világ minden részéről jönnek érdeklődők.

- Ugy tudom, a templomban 1975 óta freskórestaurálás folyik.

Igen. A freskókat a vastag mészréteg óvta meg több évszázadon keresztül. Szakrestaurátorok ultrasugarakkal dolgoznak a helyreallításon. Ez még több évig fog tartani.

- A templom mikor épült?

Az 1215-ös királyi oklevélben a község neve már Egyházasvizsoly. Az oklevél még felsorol 9 községet: Szent István rendelete alapján, minden 10 falunak kellett egy templomot építeni. A templom legrégebbi része román stílusban épült, a nagy hajó később épült hozzá. Korai és késői gót stílusban, a XIV. században.

- A faluban milyen más felekezetek vannak?

„Divide et impera” elv alapján lengyeleket, szlovákokat, ruténokat telepítettek ide, akik itt elmagyarosodtak, a Biblia arnyékában. A lengyelek, szlovákok a r. k. egynázhoz tartoznak, a ruszia származásúak görögkatolikusok. A felekezetek kapcsolata nagyon jó.

- A nagytiszteletű ur számára mit jelent Károlyi Bibliája? Hatása óriási rám nézve, és az egész magyarságra is. Az irodalomtörténészek Balassi Bálinttal együtt emlegetik.

- A revedialt kiadásokról mi a véleménye?

Szükségszerű megoldások. Károlyi nyelvezete sokkal érthetőbb, dacára annak, hogy a német gót betűk miatt nehéz az olvasása.

- Az 1975-ös protestáns újfordítású Bibliát használja-e?

Én Károlyi híve vagyok, az új fordítást nem szeretem.

- Hány eredeti kiadásról tud?

A nálam lévő kimutatás szerint Európában 53, Magyarországon 22 van, de én már 24-ről tudok. Van egy 60 darabból álló Bibliagyűjteményünk, amely ki is volt állítva, de a restaurálás miatt ez most nem lehetséges.

- A mai vizsolyi gyülekezetéről tessék beszélni.

65 választópolgár van. Mind idősek. Egyházfenntartás terén nagy terheket hordanak. Ma még ragaszkodnak hitükhöz, a templombajárás is kimagasló, legutóbb husvétkor a 65 lélekből 44-en vettek urvacsorát. Kétévenként 2-3 konfirmandus van. A fiatalság a város felé orientálódik.

- Nemrégiben nagy eseménynek volt színhelye Vizsoly.
Április 15-én világi ünnepség keretében bemutatták az új facsimile kiadást. Szabó András irodalomtörténész tartott előadást. Domokos János a kiadó igazgatója mutatta be, illetve adta át nekem az első példányt, amit már ki is tettünk a templomba egy eredeti kiadás mellé.
Az egész községnek feledhetetlen élmény volt ez az ünnepség, résztvettek azok, akik befértek a kulturházba. Büszkék arra, hogy az ország felfigyelt és élvezték az előadásokat. Azóta egyre többen jönnek látogatók az ország minden részéről.
- Köszönöm a beszélgetést.

ö.zv. Veréb Lajosné,
vizsolyi ref. hívő,
a hasonmás kiadással

- Mit jelent Klari nének Károlyi Bibliája?
Jaj, hát az nekem szinte az életet jelenti. Hiszen itt született a Biblia Vizsolyban, hogyné jelentene számunkra életet. Mindennapi táplálkozása volt az elődeinknek és nekünk is. Még a családtagoknak is van Bibliája.
- Közös Bibliaolvasások is voltak?
Igen. Összejöttünk imádkozni, énekelni, Bibliát olvasni esténként.
- A protestáns ujjfordítást szereti-e Klari néni?
Nem. Nem elégíti ki úgy a lelkiületemet, mint a régi, őszintén megmondom. Az jó, hogy kihagyták belőle a "valát", de nekem a régi a tökéletes.

- Nemrég volt a faluban egy ünnepség, résztvett Klári néni? Persze, nagyon szép volt. A kulturterem zsúfolásig megtelt, mi nem is fértünk be.

- Milyen hatása volt a falura?

Borzasztó nagy hatása van, felekezetre való tekintet nélkül. A katolikusoknak eddig nem adtak kezükbe Bibliát, de most vásárolgatják. A tisztelendő ur tavaly is 600 darabot adott el, igaz, hogy látogatóknak is.

- Ugy hallottam, hogy a faluban többen is megvették az új kiadást.

38 Bibliát vettek. Egy katolikus család nyolcat is vásárolt. Nagyonbár részben katolikusok vásároltak.

- Károlyi Gáspár személye hogy él a hivekben?

Nagyon elevenen, csak az a baj, hogy nemsokat tudunk az életéről.

- Van-e olyan része a Szentírásnak, amelyet Klári néni szívesebben olvas mint a többit?

Én mindegyiket nagyon szeretem, nincs kivétel. Szeretem a Jézus születését, halálát, az Ótestamentumot, a Mózeset, a Jóbot, Énekek Énekét. Mindegyik lenyugöz.

- Mi pluszt adott a Biblia?

Belőle merítettem az erőt. Aki nem szereti a Bibliát olvasni, az nem is tud belőle mondani semmit, nincs tisztában a hitével, az csak üresen létezik.

- Köszönöm a beszélgetést.

BEFEJEZÉS

Saját szavaim helyett, Reményik Sándor: A fordító című költeményét szeretném idézni, amelyet Károlyi Gáspár születésének 400. évfordulójára írt:

A fordító

- Károlyi Gáspár emlékezetének -

Alkotni könnyebb: a szellem szabad,
A képzelet csaponghat szerteszét,
Belekaphat a felhők üstökébe,
Felszánthatja a tenger fenekét,
Virágmaggal eget-földet bevethet,
Törvényé teheti a játszi kedvet,
Zászlóvá a szeszélyt, mely lengve lázad,
S vakmerően méri Istenhez magát...
Az alkotás jaj, kísértetbe visz.
A fordítás, a fordítás - alázat.
Fordítani annyit tesz, mint meghajolni,
Fordítani annyit tesz, mint kötve lenni,
Valaki mást, nagyobbát átkarolva,
Félig őt vinni, félig vele menni.

Az, kinek szellemét ma körülálljuk,
A Legnagyobbak fordítója volt.
A Kijelentés ős-betűire
Alázatos nagy gonddal ráhajolt.
Látom: előtte türelem-szövetnek,
Körül a munka nehéz árnyai:
Az Igének keres magyar igéket.
Látom, hogy küzd: az érdes szittyanyelv
Megcsendíti-e Isten szép szavát?
És látom: győz, érdes beszédinek
Szálló századok adnak patinát.
Ő be nagyon kötve van Jézusához,
Félig ő viszi, félig Jézus őt,

Mignem Vizsolyban végül megpihennek,
Együtt érve el a honi tetőt.
Amig mennek, a kemény fordítónak
Tán verejtéke, s tán vére is hull,
De türelmén és alázatán által
Az örök Isten beszél - m a g y a r u l.

JELZETEK

- 1., Németh László: Az én katedram Bp., 1969.
A Vizsolyi Biblia c. fejezet
- 1./a., A Károlyi-biblia háromszázados örömnepének emlékkönyve, szerk. Radácsi György Sárospatak, 1891.
103. old.
- 2., Károlyi Emlékkönyv, szerk. Vasady Béla Bp., 1940. 20. o.
- 2./a., A Vizsolyi Biblia Elöljáró beszéde.
- 3., Németh László: i.m.
- 4., Vasady Béla: i. m. 40. o.
- 5., Vasady Béla: i.m. 54. o.
- 6., Rab Zsuzsa: A vizsolyi biblia, Élet és Irodalom Bp., 1981.
május. 2.
- 7., A Vizsolyi Biblia Bp., 1981. Európa Kiadó
- 8., Rab Zsuzsa: i. m.
- 9., Szabó András: Tanulmány a hasonmás kiadáshoz 1981. Európa Kiadó
- 10., Rab Zsuzsa i.m.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Károli-émlékkönyv, szerk. Kenessey Béla Bp., 1890.
2. A Károlyi-biblia háromezázados örömnepének emlékkönyve, szerk. Radácsi György Sárospatak, 1891.
3. Dr. Iványi Béla: Góncz szabadalmas mezőváros története Karcag, 1926.
4. Károlyi Emlékkönyv, szerk. Vasady Béla Bp., 1940.
5. Németh László: Az én katedrám Bp., 1969.
6. Bottyán János: Hitünk hősei Bp., 1971.
7. Molnár József - Simon Györgyi: Magyar nyelvemlékek Bp., 1976.
8. Károlyi Gáspár Vizsolyi Bibliája, a facsimile kiadás kísérőfüzete Bp., 1981.
9. Zaj László: Bibliabemutató Vizsolyban. Magyar Nemzet Bp., 1981. ápr. 15.
10. Rab Zsuzsa: A vizsolyi biblia. Élet és Irodalom Bp., 1981. május 2.
11. Rédey Pál: Vizsoly, 1981. Evangélikus Élet Bp., 1981. V. 10.
12. Igeidézetek egy revádfált Károlyi-kiadásból, kiadó nincs megjelölve

TARTALOM

Bevezetés	1. oldal
Károlyi Gáspár életrajza	3. oldal
A Vizsolyi Biblia	6. oldal
Kiadások	12. oldal
Vizsoly, 1981.	13. oldal
Két Vizsolyi riport, 1981. május 9.	16. oldal
Befejezés	20. oldal
Jelzetek	22. oldal
Felhasznált irodalom	23. oldal
Tartalom	24. oldal